

25. PODELITEV MURKOVE NAGRADE, MURKOVEGA PRIZNANJA IN MURKOVE LISTINE

Volkmerjev dom kulture, Drstenik, 18. november 2011

Komisija za podeljevanje Murkove nagrade, Murkovih priznanj in Murkovih listin v sestavi Janez Bogataj (predsednik), Bojana Rogelj Škafar, Mojca Ravnik in Tanja Hohnc (članice) je v določenem roku, tj. do vključno 23. septembra 2011, prejela predloge za prejemnike in prejemnice Murkove nagrade, Murkovega priznanja in Murkove listine. Vsi predlogi so bili pravilno posredovani.

Po temeljiti analizi in diskusiji o predlaganih kandidatih in kandidatkah je Komisija dne 8. 11. 2011 soglasno sprejela odločitev, da predlaga podelitev ene Murkove nagrade, enega Murkovega priznanja, dveh Murkovih listin in ene svečane listine.

Komisija je na svoji redni seji sprejela sklep, da Murkovo nagrado za življenjsko delo prejme gimnazijski profesor Janez Dolenc za svoje dolgoletno zbiralno, strokovno in raziskovalno delo na področju slovstvene folkloristike in etnologije

Utemeljitev:

Janez Dolenc se je rodil 5. septembra 1926 v Četeni Ravni pod Starim Vrhom nad Poljansko dolino, na domačiji pri Tavčarju, od koder je izviral rod imenitnega slovenskega pisatelja Ivana Tavčarja. »Uka žeja« ga je po treh letih osnovnega šolanja v domačih Javorjeh že desetletnega »speljala« zdoma, najprej v Gorenjo vas in nato na gimnazijo v Kranj. Že kot 14-letni dijak je med počitnicami leta 1940 po pripovedovanju domačih zapisal osem povedk. Jeseni 1950 se je Janez Dolenc vpisal na ljubljansko univerzo. Poleg slovenščine mu ni bilo mogoče vpisati še etnologije, zato si je poiskal vso ustrezno literaturo in jo študiral sam. V tretjem semestru je za študentsko Prešernovo nagrado pripravil nalogo Pripovedno blago severnega poljanskega narečja; nagrado je dobil leta 1952. Poleti se je vključil v ekipo Borisa Orla, ki je tisto leto s sodelavci Slovenskega etnografskega muzeja raziskovala območje Šentjerneja na Dolenjskem. Leta 1956 je diplomiral na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani z nalogo o svojem tako rekoč rojaku Antonu Žaklju – Rodoljubu Ledinskem.

Po končanem študiju je bilo Janezu Dolencu obljubljen delovno mesto na Inštitutu za slovensko narodopisje pri SAZU, za svojega sodelavca sta si ga obetala Ivan Grafenauer in Milko Matičetov. Toda žal mu takratno predsedstvo SAZU službe ni odobrilo. Tako je jeseni leta 1957 Janez Dolenc postal profesor slovenščine na učiteljski in pozneje gimnaziji v Tolminu. Vendar pa svojega talenta ni pokopal. Njegova doslednost v zastavljeni smeri se vidi iz tega, da je za strokovni izpit leta 1961 napisal obsežno razpravo Pouk ljudskega slovstva na učiteljski.

Pedagoška zaposlitev mu res ni dopuščala v prvi vrsti raziskovalnega dela, je pa v tridesetih letih (1957–1987) privzgojil spoštljivo naklonjenost do slovstvene folklorne dediščine številnim generacijam učiteljev in učiteljic, dijakov in dijakinj tolminskega učiteljskega in nato gimnazije. Dijaki so se že v prvem letniku

seznanili z metodologijo terenskega dela in pod profesorjevim mentorstvom zbirali slovstveno folkloro v svojem domačem okolju. Hkrati z zaposlitvijo v Tolminu je v desetletju 1979–1989 Dolenc kot višji predavatelj predaval metodiko slovenskega jezika in mladinsko književnost v enoti ljubljanske Pedagoške akademije v Novi Gorici.

Njegova bibliografija obsega krepko nad tristo strokovnih člankov in razprav, od katerih jih je z etnološko in s folkloristično tematiko ena tretjina, vsebujejo pa teme iz Poljanske doline (o pastirjevanju, košnji in drugih kmečkih opravilih, koparjenju), s Tolminskega (o šegah in vražah na Tolminskih Ravnah, božičnih navadah, novoletnih šegah in verovanju, bali, kresovanju, materialni kulturi v vasi Volče) in Goriškega (o kolinah, božično-novoletnem čoku, itn.), literarne članke (Pustotnik, Lojze Hafner, Julka Fortuna, Anica Gartner) in folkloristične članke z gradivom in s komentarji.

Poleg tega ne smemo prezreti Dolenčevega prispevka k raziskovanju tolminskega punta. Posebno pomembno je, da je v arhivu na Dunaju odkril koncept poročila cesarju Karlu z imeni 11 voditeljev tolminskega punta in načinu njihove usmrtitve 23. 4. 1714.

V preteklem desetletju je profesor Janez Dolenc v *Loških razgledih* postopno sistematično objavljaval studiozne razprave o življenju in delu svojega rojaka in davnega sosedu Gregorja Kreka, prvega profesorja slovanske filologije na Univerzi v Gradcu, ki se je poglobljeno ukvarjal z vprašanji slovstvene folklorne in slovanske mitologije.

Janez Dolenc je za znanstveno monografijo *Gregor Krek (1840–1905): Filologija in slovanstvo*, ki je izšla leta 2006, napisal obsežno poglavje o življenju in delu Gregorja Kreka. Na predlog Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU mu je občina Komen leta 2006 podelila Štrekljevo nagrado.

Leta 2010 je začel Inštitut za slovensko narodopisje postopno skenirati Dolenčev »tolminski dijaški arhiv«. 25 obsežnih map s skupno več tisoč enotami, predvsem slovstvenofolklornega gradiva – med njimi je največ pripovedništva in drobnih žanrov slovstvene folklorne, kot so molitvice, pregovori, zagovori, uganke, pesmi, ipd., med njimi pa so tudi pesmi in opisi šeg in življenja v preteklosti – je profesor uredil po zemljepisnem ključu. Večina zapisov je v narečju s pripadajočimi metapodatki. Gradivu, ki so ga leto za letom na terenu nabirali dijaki in se je v zbirko dotekalo med letoma 1957 in 1987, je sproti dodajal tudi svoje terensko gradivo in zapiske iz objav, ki se nanašajo na določeno lokalno okolje. Zato je ta zbirka gradiva sistematičen presekok časa, ki omogoča zasledovati življenje (in odmiranje) kulturne dediščine v določenem geografskem okolju (na Tolminskem) v določenem kronološkem obdobju tridesetih let. Dolenčev arhiv je zato neprecenljiva pridobitev Inštituta za slovensko narodopisje in s tem za slovensko slovstveno folkloristiko in etnologijo nasploh.

* Prof. dr. Janez Bogataj, 1000 Ljubljana, Kosovelova 15, E-naslov: janez.bogataj@telemach.net

Prof. Janez Dolenc, prejemnik Murkove nagrade za življensko delo.
Foto: Alenka Čas, Drstenik, 18. 11. 2011

Murkovo priznanje prejme mag. Marjetka Balkovec Debevec za razstavo »Kaj naj oblečem za v šolo?« v Slovenskem šolskem muzeju (od 23. 11. 2010 do 19. 9. 2011)

Utemeljitev:

Razstava o oblačilnem videzu učencev in učiteljev skozi čas za naslovom »Kaj naj oblečem za v šolo?«, ki jo je leta 2010 pripravila etnologinja, mag. Marjetka Balkovec Debevec s sodelavci Slovenskega etnografskega muzeja in z zunanjimi sodelavci, je pomemben dosežek muzejskega dela, saj združuje vse najpomembnejše elemente, za katere si muzej prizadeva.

Poleg tega, da je razstava strokovno utemeljeno pripravljena in se v njej prepletata etnološki in zgodovinski vidik, pomeni hiter odziv na zanimanje javnosti. Z vprašanji o oblačilnem videzu učencev in učiteljev skozi čas so se na muzej v zadnjih letih večkrat obračali novinarji in raziskovalci, bodisi za osnovnošolske, srednješolske, diplomske ali magistrske naloge.

Razstava je aktivno povezala muzejsko stroko s sodobnim šolstvom: sestavni del razstave so skupni projekti s Srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani in s Frizersko šolo Ljubljana, ki so nastali na pobudo avtorice razstave. Avtorica je k sodelovanju pri razstavi pritegnila tudi druge muzeje, društva in zasebne zbiralce. Ob razstavi je izšla zloženska s temeljnimi podatki o vsebini razstave, v pripravi pa je tudi samostojni razstavniki katalog. Ob tej priložnosti so pripravili posebno pedagoško dejavnost: novo podobo iz širšega muzejskega projekta »Učne ure naših babic in dedkov«.

K razstavi so pritegnili tudi srednješolce in študente, za katere so pripravili spremljevalni program »Moda ljubljanskih srednješolcev«. Kustosinja je v sodelovanju s študenti NTF, Oddelkom za tekstilstvo, in pod vodstvom mentorice, izr. prof. Almir Sadar izpeljala in predstavila zanimiv projekt, ki je prikazal sodobno modo ljubljanskih srednješolcev, ob okrogli mizi pa so se prepletala mnenja in izkušnje o oblačilni kulturi v šolstvu skozi čas.

Murkovi listini za leto 2010/11 prejmeta Primož Hieng za desetletno fotografsko dokumentiranje ter opisovanje pustnih šeg in navad v Sloveniji in v zamejstvu in Matija Murko za donacijo

Mag. Marjetka Balkovec Debevec, prejemnica Murkovega priznanja.
Foto: Alenka Čas, Drstenik, 18. 11. 2011

fotografskega gradiva z Murkovih raziskav srbske in hrvaške ljudske epike Slovenskemu etnografskemu muzeju v Ljubljani

Utemeljitev za Primoža Hienga:

Fotograf Primož Hieng je v desetih letih (2001–2011) spontano in z načrtnim fotografiranjem slovenskih pustnih mask in šeg zajel praktično vso slovensko pokrajino, delno tudi šege v zamejstvu. Tako je zabeležil praktično vse pustne dogodke, maske in like, ki jih je zares veliko. Že pokojni etnolog dr. Niko Kuret je v temeljnem delu o pustu z naslovom *Maske slovenskih pokrajin* zapisal, da je Slovenija v tem pogledu Evropa v malem. Tega načela se je Hieng striktno držal tudi pri fotografiranju pustnih mask, saj je želel pri raziskovanju tega področja poleg že znanih odkrivati tudi nove in neznane oziroma manj znane, pa zato nič manj privlačne maske in like.

Pri zbiranju in temeljitem terenskem delu mu je med drugim uspelo odkriti doslej skoraj neznane pustne skupine, ki ohranjajo pustno tradicijo na svojem ozkem območju. Tako je odkril skupino mask Podstenjski fehtarji iz Podstenja, maske v Grgarskih Ravnah nad Novo Gorico, Pregarske šjme iz Pregarij, Hujske šjme iz Huj v Brkinih in maske iz vasi Veliko Brdo pri Ilirski Bistrici, ki doslej v glavnem niso bile raziskane in fotografsko dokumentirane.

Z nabranim gradivom je že leta 2006 začel s serijo fotografskih razstav. Njegov arhiv s pustno tematiko obsega blizu 20.000 posnetkov. Hieng, ki svoje delo povezuje tudi z zavzetim novinarskim delom, in obratno, je opise pustnih dogodkov na podlagi dosegljivih virov, lastnih zapisov in opazovanj na terenu v letih 2001 do 2011 objavljaj v prilogi *Tedenska tribuna Slovenskih novic*. Tako je objavil več kot 50 celostranskih in dvostranskih reportaž.

Utemeljitev za Matijo Murka:

V oktobru 2010 so bili v Slovenskem etnografskem muzeju prijetno presenečeni nad odločitvijo lastnika in dediča fotografij, Matije Murka iz Vrhpolj pri Kamniku, da 1.098 objavljenih in neobjavljenih fotografskih dokumentov iz raziskave balkanske ljudske epike svojega deda, dr. Matije Murka, ki imajo tudi osebno noto in družinski pomen, podari Slovenskemu etnografskemu muzeju. Poleg tega to dejanje sovpada z letošnjo 150-letnico

Primož Hieng, eden od obeh prejemnikov Murkove listine.
Foto: Ivanka Počkar, Drstenik, 18. 11. 2011

rojstva dr. Matije Murka in je eno redkih pričevanj o njegovem strokovnem delu v rokah slovenskih ustanov.

Fotografije so povezane z raziskavo in poznejšo izdajo monografije *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike: Putovanja u godinama 1930–1932*, ki jo je leta 1952 izdala Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu. Sin Stanislav,¹ ki je darovalčev oče, je avtor večine fotografij, ki so objavljene v II. delu monografije. V arhivu JAZU naj bi se leta 1967 po pričevanju sina Vladimirja Murka nahajali tudi originalni negativni teh fotografij in iz njih razvite fotografije (Murko 1967: 183). To gradivo na bi se torej tam nahajalo še danes.

V primeru donacije Matije Murka gre za posamezne fotografije in fotografije, nalepljene na albumskih listih, ki so izjemen fotografski dokument življenja na Balkanu v začetku tridesetih let 20. stoletja. Vrednost jim povečujejo podatki, objavljeni v II. delu monografije, in podatki na zadnji strani fotografij, ki so v češčini. Matija Murko je namreč od leta 1920 pa vse do svoje smrti leta 1952 živel in delal v Pragi. Še zlasti dragoceni so komentarji k fotografijam v albumu, ki so bolj osebne narave in ki nam boljše slikajo razmere, kontekst in pomen njihovega nastanka.

Komisija je ob 150-letnici rojstva prof. dr. Matije Murka svečano listino podelila prof. dr. Irene Portis-Winner za izjemne in inovativne raziskovalne dosežke v slovenski vasi Žerovnica in pri slovenskih izseljencih v Združenih državah Amerike

Utemeljitev:

Prof. dr. Irene Portis-Winner, ki živi in dela v Cambridgu, MA, ZDA, je po diplomski iz političnih znanosti na Radcliffe College (MA) magistrirala iz antropologije na Columbia University (NC) in leta 1967 doktorirala. Poučevala je kulturno antropologijo na številnih univerzah v ZDA in Evropi (Nemčija, Velika Britanija, Češkoslovaška, Italija). V šestdesetih letih, ko je izbirala med različnimi polji, se je raziskovalno osredotočila na

Skupinska slika nagrajencev z organizatorji.
Foto: Ivanka Počkar, Drstenik, 18. 11. 2011

države Vzhodne Evrope (Čehoslovaška, Jugoslavija, Madžarska, Poljska, Sovjetska zveza) in v okviru univerzitetnega vzhodnoevropskega interdisciplinarnega programa (Brown University) leta 1962 začela raziskovati socialno-ekonomske in vedenjske spremembe v vasi Žerovnica. Leta 1971 je rezultate strnila v še neprevedeni knjigi *Slovenska vas Žerovnica*. To je bilo prvo temeljito delo tujega raziskovalca o slovenskem podeželju, v marsičem zgled tudi slovenskim raziskovalcem.

Raziskavo je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja nadaljevala med etnično skupnostjo Slovencev v Clevelandu (OH) in Hibbingu (MN), ki jo je končala leta 1955. V Žerovnico se je ponovno vrnila v letih 1992 in 1995 ter zbrano gradivo o vasi nadgradila in združila z ugotovitvami o etnični skupnosti Slovencev v ZDA. Tridesetletno raziskovalno delo o Slovencih na dveh kontinentih je prikazano v njeni drugi knjigi *Semiotika kmetstva v tranziciji* (2002, v slov. jeziku 2006). Med prvimi je odprla problem transnacionalnosti, ko je spregovorila o živem, neprekinjenem krogu komunikacije med Slovenci na tej in oni strani Atlantika.

Literatura

MURKO, Vladimir: Končna usoda literarne zapuščine Matije Murka, zlasti posnetkov srbskohrvatskih epičnih pesmi. *Slovenski etnograf* 20, 1967: 181–184.

¹ Od začetka je očeta na poti spremljal sin Vladimir, ki je posnel tudi nekaj fotografij in valjev iz leta 1930, vse druge pa je posnel Stanislav Murko, ki je nato zvesto do konca pomagal očetu pri delu na terenu.